

תלמוד. לעולם אל תהי רגיל בנדריים; מעלת הבושה; בני תשע המידות (מס' נדרים כ/א-כ/ב)

סיכום המשנה ב, ה: המשנה עוסקת בעם הארץ שנדר ובא לחכם כדי להתיר את נדרו. לדעת רבי מאיר, יש להחמיר עליו מעט, כדי שלא יתרגל לנדור בקלות ולסמוך אחר כך על התרת הנדר. לדעת חכמים, אין להחמיר עליו בעונש, אלא החכם צריך למצוא לו פתח חרטה מסיבה אחרת, ולא לומר לו בפשטות שהנדר כלל אינו חל. כך הוא יבין שנדר הוא דבר רציני ולא ינהג בו קלות ראש.

גמרא

פותחין לו פתח: תנא: לעולם אל תהי רגיל בנדריים, שסופך למעול בשבועות החמורות יותר. ואל תהי רגיל אצל עם הארץ שסופך להאכילך טבלים. אל תהי רגיל אצל כהן עם הארץ, שסופך להאכילך תרומה. ואל תרבה שיחה עם האשה, שסופך לבא לידי ניאוף. רבי אחא בשם ברבי יאשיה אומר: כל הצופה בנשים - סופו בא לידי עבירה, וכל המסתכל בעקבה של אשה - הויין לו בנים שאינן מהוגנין. אמר רב יוסף: ובאשתו נדה. (...)

תניא: (שמות כ 17) [ו]בַּעֲבוּר תִּהְיֶה יָרְאֶתוֹ עַל פְּנֵיכֶם - זו בושה, לְבִלְתִּי תִּחַטְּאוּ - מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא; מיכן אמרו: סימן יפה באדם שהוא ביישן. אחרים אומרים: כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא, ומי שאין לו בושת פנים - בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

אמר רבי יוחנן בן זהבאי, ד' דברים סחו לי מלאכי השרת: חיגרין, מפני מה הויין? מפני שהופכים את שולחנם הוריהם אינם מתקרבים זה לזה כדרכם. אילמים, מפני מה הויין? מפני שמנשקים על אותו מקום. חרשים, מפני מה הויין? מפני שמספרים בשעת תשמיש. סומין, מפני מה הויין? מפני שמסתכלים באותו מקום.

ורמינהו, שאלו את אימא שלום אשתו של רבי אליעזר בן הורקנוס ואחותו של רבן גמליאל (השני). מפני מה בניך יפיין ביותר? אמרה להן: אינו מספר עמי משוחח עמי ומתקרב אלי. לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות הלילה. וכשהוא מספר, מגלה טפח ומכסה טפח, ודומה עליו כמי שכפאו שד.

ואמרתי לו: מה טעם? מדוע דווקא בחצות לילה? ואמר לי: כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת, ונמצאו בניו באין לידי ממזרות! שאלה: כתוב שהחרשים חרשים מפני שמספרים בשעת תשמיש, והרי רבי אליעזר היה מספר עם אשתו בשעת תשמיש בחצות הלילה?!

לא קשיא: הא במילי דתשמיש, הא במילי אחרנייתא תשובה: מותר לשוחח עמה בענייני התשמיש אבל לא בעניינים אחרים (...)

(במדבר טו 39): וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבִבְכֶם - מכאן אמר רבי: אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר. אמר רבינא: לא נצרכא אלא דאפילו שתי נשיו. לא רק זה אלא אפילו אם הוא חושב על אשתו השנייה.

(יחזקאל כ 38): וּבְרוּתֵי מִכָּם הַמְּרָדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי - אמר רבי לוי: אלו בני תשע מדות, בני אסנ"ת משגע"ח:

- א. בני אַיִמה: בא עליה אחרי שהטיל בעלה עליה אימה. בני אַנוּסה: בא עליה באונס. ולא דווקא באונס אלא גם כשאשתו אינה מרוצה כל כך. ('אימה' ו'אנוסה' הן, בעצם, אותו הדבר. ולכן בהלכה, לא מונים את בני אימה. (שו"ע, אבן העזר, ר"מ, ג).
- ב. בני שְׁנוּאה: בא עליה כשהיא שנואה עליו, אף על פי שבדרך כלל הוא אוהבה.
- ג. בני נִידוּי: בא עליה כשאחד מהם בנידוי.
- ד. בני תְּמוּרה: בא עליה כשחשב שהיא אשתו השנייה.
- ה. בני מְרִיבה: בא עליה אחרי מריבה ללא פיוס.

ו. בני שְׁכָרוֹת: בא עליה כשאחד מהם היה שיכור.

ז. בני גְרוּשֶׁת הַלֵּב: בא עליה כשגמר בלבו לגרשה.

ח. בני עֲרֻבֵי־אֵל: בא עליה כשהוא חושב על אישה אחרת.

ט. בני חֲצוּפָה: בא עליה אחרי שהיא תובעת אותו לתשמיש.

איני? והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל אדם שאשתו תובעתו - הויין לו בנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם, שנאמר (דברים א 13): הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנָבִיִּים, וְכָתִיב: (דברים א 15) וְאָקַח אֶת רֵאשִׁי שְׁבָטֵיכֶם וְלֹא כָתִיב נְבוֹנִים, וְכָתִיב (בראשית מט 16): יִשְׁשַׁכָּר חֲמֹר גָּרָם, וְכָתִיב (דברי הימים א' יב 33): [ו]מִבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים! שאלה: האם תביעת האישה היא דבר שלילי או חיובי? הרי בדורו של משה רבינו לא מצאו אנשים נבונים, והנה יששכר נולד אחרי שלאה תבעה את יעקב בפיה כשאמרה באופן מפורש: (ברא' ל 16): אֲלֵי תָבוֹא כִּי שָׁכַר שְׁכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאִי בְּנִי?

ההיא דמרציא ארצויי תשובה: יהיו לו בנים כיששכר כשהיא מפתה אותו בדברי ריצוי ופיוס ולא בתביעה מפורשת וחצופה.

הלכה. רמב"ם, הלכות ברכות

ו, יט: אסור להאכיל מי שלא נטל ידיו, משום 'לפני עיוור' ואף על פי שהוא נותן לתוך פיו. ואסור לזלזל בנטילת ידים, את מי נידו? את אלעזר בן חנוך שזלזל בנט"י (מס' עדויות ה, ו) וצוויים הרבה צו חכמים והזהירו על הדבר, מס' שבת סב/ב: שלושה דברים מביאין את האדם לידי עניות ... מזלזל בנטילת ידים (על נטילת ידיים, ר"ת ענ"י) ... מים ראשונים האכילו בשר חזיר ... אפילו אין לו מים אלא כדי שתייה, נוטל ידיו במקצתן ואחר כך אוכל ושותה מקצתן¹.

ו, כ: צריך אדם לנגב את ידיו ואחר כך יאכל. וכל האוכל בלא ניגוב ידים, כאוכל לחם טמא. פָּכָה יאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם טָמֵא [בְּגוֹזִים]: לֶחֶמָם טָמֵא = ג' 168 = בלא ניגוב ידיים. וכל הנוטל ידיו באחרונה, מנגב ואח"כ מברך.

ותכף לנטילת ידים, ברכת המזון כי כתוב (תהל' קלד 2): שְׁאֵן יִדְכֶם קִדָּשׁ, וּבָרְכוּ אֶת ה'. לא יפסיק ביניהם בדבר אחר. אפילו לשתות מים אחר שנוטל ידיו באחרונה אסור, עד שיברך ברכת המזון.

¹ מס' עירובין כא/ב: מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורין, והיה רבי יהושע הגרסי משרתו. בכל יום ויום היו מכניסין לו מים במדה.

- יום אחד מצאו שומר בית האסורין, אמר לו היום מימך מרובין, שמא לחתור בית האסורין אתה צריך!

שפך חציין, ונתן לו חציין. כשבא אצל רבי עקיבא,

- אמר לו יהושע, אין אתה יודע שזקן אני וחיי תלויין בחייך?

סח לו כל אותו המאורע

- אמר לו: תן לי מים שאטול ידי.

- אמר לו: לשתות אין מגיעין ליטול ידיך מגיעין?

- אמר לו: מה אעשה שחייבים עליהן מיתה, מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חבירי.

אמרו: לא טעם כלום עד שהביא לו מים ונטל ידיו. כששמעו חכמים בדבר, אמרו: מה בזקנותו כך - בילדותו על אחת כמה וכמה.

ומה בבית האסורין כך - שלא בבית האסורין על אחת כמה וכמה.

מוסר. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג

קצה)

רבנו יונה מחלק את החנפים לתשעה סוגים:

הסוג הששי של חנפים: מי שיש בידו למחות ואינו מוחה ואין בפיו תוכחות

ועל מעשה החטאים לא ילטוש עין אינו מגיב ולא ישגיח, ולא יהיה להם לאיש מוכיח. והנה נצטוינו לבער הרע מקרב עמנו, שנאמר לגבי חיסול נביאי השקר (דברים יג 6): וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ.

ואמרו רבותינו (מס' שבת נד/ב): כי מי שיש בידו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה, נתפש על אנשי ביתו מעשה בפרתו של רבי אלעזר בן עזריה², יש בידו למחות באנשי עירו ואינו מוחה נתפש על אנשי עירו, יש בידו למחות בכל העולם כלומר עם ישראל, כגון מלך או נשיא (רש"י שם) ואינו מוחה נתפש על כל העולם, ונאמר בתוכחות פרשת בחוקותי (ויקרא כו 37): וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו, וּדְרָשׁוּ בּוֹ ז"ל (מס' סנהדרין כז/ב): איש בעון אחיו. ואמרו (שם): כל ישראל ערבים זה לזה.

² עיין חוק לישראל פרשה חיי שרה יום ב'.